

ЗВІТ

**про стратегічну екологічну оцінку проєкту
Програми економічного і соціального розвитку
Чернігівської міської територіальної громади
на 2024 рік**

ЗМІСТ

Список основних виконавців	3
ВСТУП	4
1. Зміст та основні цілі проєкту Програми, його зв'язок з іншими документами державного планування	5
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо Програму не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	6
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу	26
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються проєкту Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом	28
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосується Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час її підготовки	29
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків	30
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків	33
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка	34
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання плану заходів для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	38
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності)	40
11. Резюме нетехнічного характеру	40

Список основних виконавців:

Атрощенко Олександр
Анатолійович

- заступник міського голови

Гурбик Роман
Анатолійович

- начальник відділу екології
управління житлово-комунального
господарства Чернігівської міської
ради

Дмитренко Василь
Лук'янович

- начальник управління
земельних ресурсів Чернігівської
міської ради

Калюжний Сергій
Сергійович

- начальник управління
архітектури та містобудування
Чернігівської міської ради

Лизогуб Лілія
Григорівна

- начальник відділу економічної
політики та перспективного
планування управління економічного
розвитку міста Чернігівської міської
ради

Малець Ольга
Олександрівна

- заступник начальника
управління охорони здоров'я
Чернігівської міської ради

Чікірісова Світлана
Володимирівна

- головний спеціаліст відділу
екології управління житлово-
комунального господарства
Чернігівської міської ради

Шамрук Олег
Павлович

- начальник управління з питань
надзвичайних ситуацій та цивільного
захисту населення Чернігівської
міської ради

Ярещенко Віталія
Петрівна

- заступник начальника
управління — начальник відділу
економіки підприємств комунальної
власності та цінової політики
управління економічного розвитку
міста Чернігівської міської ради

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у регіональній політиці набуває концепція сталого розвитку, спрямована на гармонізацію економічної, соціальної та екологічної складових. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань у процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку регіонів.

Стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів і програм дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу запланованої діяльності на довкілля та здоров'я населення, використовувати результати цього аналізу для нівелювання або пом'якшення екологічних наслідків у процесі стратегічного планування.

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) – це інструмент реалізації екологічної політики, котрий базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою стратегічної екологічної оцінки є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

Звіт про стратегічну екологічну оцінку проєкту державного планування виконується згідно з вимогами Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку». Даний закон був розроблений на виконання пункту 239 плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, спрямований на імплементацію Директиви 2001/49/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля.

Стратегічна екологічна оцінка проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2024 рік (далі – проєкт Програми) здійснювалася робочою групою з проведення стратегічної екологічної оцінки (СЕО) проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2024 рік, утвореною розпорядженням міського голови від 12.07.2023 № 86-р (далі – Робоча група) відповідно до вимог діючих нормативно-правових актів у цій сфері та з використанням методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 (зі змінами).

1. Зміст та основні цілі Програми, її зв'язок з іншими документами державного планування

Програма економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2024 рік (далі – Програма) є документом державного планування місцевого рівня, що розроблений з урахуванням норм Конституції України та законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України».

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку проєкт Програми базується на положеннях програмних документів, які діють на державному й регіональному рівнях, а саме:

- Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695.
- Стратегія розвитку Чернігівської області на період до 2027 року, затверджена рішенням двадцять першої сесії обласної ради сьомого скликання 18 грудня 2019 року № 4-21/VII в редакції рішення двадцять п'ятої сесії обласної ради сьомого скликання 28 жовтня 2020 р. № 43-25/VII;
- Програма охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки», затверджена рішенням третьої сесії обласної ради восьмого скликання від 26.02.2021 № 45-3/VIII.

Проєкт Програми готується за пропозиціями структурних підрозділів міської ради, з урахуванням пропозицій підприємств, установ та організацій міста, що задіяні у виконанні визначених завдань і заходів Програми.

Мета проєкту Програми полягає у забезпеченні комплексного відновлення та подальшого розвитку міста, а також у втіленні на місцевому рівні державної політики розвитку громад та територій України, що досягається через спільну реалізацію інтересів влади, громади та бізнесу.

У проєкті Програми відображені проблемні питання Чернігівської міської територіальної громади та реалізовані заходи 2023 року у сфері економічного та соціального розвитку, визначено пріоритети розвитку міста на 2024 рік.

Проєкт Програми тісно пов'язаний з діючими цільовими міськими програмами.

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо Програма не буде затверджена (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Чернігів – адміністративний, промисловий і культурний центр Чернігівської області, розташований на правому березі річки Десна. У відповідності із Законом України «Про охорону культурної спадщини» Чернігів віднесений до категорії історичних міст.

На 01.01.2022 (останні статистичні дані) чисельність наявного населення міста складала 282,7 тис. осіб, що становить близько 45 % міського населення області.

За інформацією, яка міститься в реєстрі територіальної громади міста Чернігова станом на 01.07.2023, кількість осіб, місце проживання яких зареєстровано у місті Чернігові, становить 275,2 тис. осіб.

Місто Чернігів являє собою компактну планувальну структуру, що сформувалась на правобережжі р. Десна неподалік від столиці країни – міста Києва та міжнародних аеропортів «Бориспіль» та «Київ (Жуляни)», а також поруч з міжнародною трасою Е-95 Європа-Азія.

Основними видами діяльності суб'єктів господарювання міста є надання послуг, роздрібна та оптова торгівля, виробництво промислової продукції. Найбільше у місті виробляють промислової продукції підприємства переробної промисловості. Галузями, які визначають розвиток промислового виробництва та мають у галузевій структурі переробної промисловості найбільшу частку виробленої продукції, є виробництво харчових продуктів та напоїв, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, виробництво автотранспортних засобів. В місті розвинене складське господарство, що забезпечує зберігання продукції, обслуговування галузей матеріального виробництва.

У Чернігові зосереджений значний туристичний потенціал: це пам'ятки історії, архітектури та пам'ятки, пов'язані з життям і діяльністю видатних діячів минулого.

Російське вторгнення в Україну призвело до серйозних екологічних в тому числі економічних наслідків для Чернігівської області загалом та міста Чернігів зокрема, це забруднення атмосферного повітря, ґрунтів і водойм, підтоплення територій, знищення і пошкодження об'єктів природно-заповідного фонду, виникнення лісових пожеж тощо.

Перелік потенційно небезпечних об'єктів та об'єктів
підвищеної небезпеки, розташованих на території м. Чернігова

№ з/п	Назва потенційно небезпечного об'єкту	Вид небезпеки об'єкта
1	Автомобільна газова наповню-вальна компресорна станція, АТ «Оператор газорозподільної системи «Чернігівгаз»	ВПНО
2	Чернігівський газонаповнювальний пункт, ТОВ «Харківрегіонгаз»	ВПНО
3	АГЗС, ТОВ «Харківрегіонгаз»	ВПНО
4	Газові мережі, АТ «Оператор газорозподільної системи «Чернігівгаз»	ВПНО
5	ПАТ «Облтеплокомуненерго» (35 котелень)	ВПНО
6	АЗС № 1, ТОВ «СІВЕР ОІЛ»	ВПНО
7	АЗС № 2, ТОВ «СІВЕР ОІЛ»	ВПНО
8	АГЗС № 3, ТОВ «СІВЕР ОІЛ»	ВПНО
9	АЗС № 5, ТОВ «СІВЕР ОІЛ»	ВПНО
10	АЗС № 6, ТОВ «СІВЕР ОІЛ»	ВПНО
11	Державна організація «Комбінат «Айстра» Державного агентства резерву України	ВПНО
12	АЗС № 10, ТОВ «НОРД ОІЛ»	ВПНО
13	АЗС № 11, ТОВ «НОРД ОІЛ»	ВПНО
14	АЗС № 25/001, ЧВ по реалізації нафтопродуктів ПАТ «УКРНАФТА»	ВПНО
15	АЗС № 25/003, ЧВ по реалізації нафтопродуктів ПАТ «УКРНАФТА»	ВПНО
16	АЗС № 25/004, ЧВ по реалізації нафтопродуктів ПАТ «УКРНАФТА»	ВПНО
17	АЗС № 25/005, ЧВ по реалізації нафтопродуктів ПАТ «УКРНАФТА»	ВПНО
18	АЗС, ТОВ «ЄВРО СМАРТ ПАУЕР»	ВПНО
19	АЗС з АГЗП №3, ТОВ «ЄВРО СМАРТ ПАУЕР»	ВПНО
20	АЗС з АГЗП №4, ТОВ «ЄВРО СМАРТ ПАУЕР»	ВПНО
21	АЗС, ТОВ «ЛЕРСЕН ЛТД»	ВПНО
22	АЗС «ОККО» № 15, ПП «ОККО-ДРАЙВ»	ВПНО
23	АЗС «ОККО» № 14, ПП «ОККО-ДРАЙВ»	ВПНО
24	АЗС з АГЗП «ОККО» № 16, ПП «ОККО-ДРАЙВ»	ВПНО
25	АЗС «ОККО» № 46, ПП «ОККО-ДРАЙВ»	ВПНО
26	Квартирно-експлуатаційний відділ м. Чернігів, АЗС	ВПНО
27	ТОВ «Компанія «Чернігів-автогаз» АГНКС – 360	ВПНО
28	АГЗП	ВПНО
29	АЗС з АГЗП № 1, ТОВ «МС-2018»	ВПНО
30	АЗС з АГЗП № 2, ТОВ «МС-2018»	ВПНО
31	АЗС з АГЗП №4, ТОВ «МС-2018»	ВПНО
32	АГЗП ТОВ «ПРЕТОРІЙ_БУД»	ВПНО
33	ПП «ФІРМА «БІЛЛ» , АЗС	ВПНО
34	Склад ППМ, ТОВ «Спутнік-Тревел ЛТД»	ВПНО

35	ПАТ «Чернігівське АТП-17462», склад паливо-мастильних матеріалів	ВПНО
36	Чернігівська дирекція Українського ДППЗ «Укрпошта», склад паливо-мастильних матеріалів	ВПНО
37	АЗС, КП «АТП-2528»	ВПНО
38	АГЗС, КП «АТП-2528»	ВПНО
39	ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА ЛІКАРНЯ, Киснева станція ГХК-3/1,6.	ВПНО
40	АГЗП, ТОВ «АВАНТАЖ 7»	ВПНО
41	АГЗП, ТОВ «ПАНТЕРА ЛТД»	ВПНО
42	АГЗП, ТОВ «ГАЗ-РЕСУРС»	ВПНО
43	АГЗП ТОВ «АВАНТАЖ 7»	ВПНО
44	Моторновагонне депо ДТГО ПЗЗ	ВПНО
45	Багатопаливна АЗС, ТОВ «ТРАНСОЮЗ»	ВПНО
46	ПАТ «Метиз»	ПНО
47	ТОВ «Український кардан»	ВПНО
48	ТОВ «Чернігівський автозавод»	ВПНО
49	ПрАТ «Чернігівський завод радіоприладів «ЧЕЗАРА»	ВПНО
50	Газове господарство, КЕП «ЧЕРНІГІВСЬКА ТЕЦ	ХНО (соляна к-та, ступінь небезпеки – 3), ВПНО
51	Реагентне господарство, КЕП «ЧЕРНІГІВСЬКА ТЕЦ»	ХНО
52	Мазутосховище, КЕП «ЧЕРНІГІВСЬКА ТЕЦ»	ВПНО
53	Золовідвали, КЕП «ЧЕРНІГІВСЬКА ТЕЦ»	ВПНО
54	АЗС, КЕП «ЧЕРНІГІВСЬКА ТЕЦ»	ВПНО
55	Залізнична станція Чернігів	ВПНО
56	ПрАТ «ЧЛГЗ «ЧЕРНІГІВСЬКА ГОРІЛКА»	ВПНО
57	Пристанційна база	ВПНО
58	Чернігівське відділення ПрАТ «АБІНБЕВ ЕФЕС Україна»	ХНО (аміак, ступінь небезпеки 3)
59	ТДВ «Продовольча компанія «Ясен»	ВПНО
60	ПАТ «Чернігівський молокозавод» (наразі не є економічно активним)	ХНО (Аміак, ступінь небезпеки – 3)
61	АЗС, ПАТ «Чернігівський молокозавод» (наразі не є економічно активним)	ВПНО
62	ПАТ «Млибор»	ВПНО
63	ПрАТ «Чернігівська макаронна фабрика» (наразі не є економічно активним)	ВПНО
64	ПрАТ «Чернігівська кондитерська фабрика «Стріла» (наразі не є економічно активним)	ВПНО
65	ТОВ «Чексіл-Автосервіс»	ХНО (оцтова кислота, ступінь небезпеки – 4)
66	ТОВ «Чернігівський хлібокомбінат № 2»	ВПНО
67	ТОВ «Чернігівська картонажно-поліграфічна фабрика»	ПНО
68	ТОВ «Чернігівський ковальський завод»	ВПНО
69	ТОВ «Сівертекс»	ПНО
70	ПрАТ «Чернігівська швейна фабрика «Еlegant»	ПНО

71	ТОВ «Чернігівська фабрика лозових виробів» <i>(наразі не є економічно активним)</i>	ПНО
72	КНП «Пологовий будинок» Чернігівської міської ради, киснева станція	ВПНО
73	ТОВ «Чернігівторг» ТЦ з продажу будівельних матеріалів «ВЕНА»	ПНО
74	ТОВ «Ростра» ТЦ «Рояль»	ПНО
75	ТОВ «ТАН»	ВПНО
76	ТОВ «Монофіломент»	ВПНО
77	Дочірнє підприємство «171 Чернігівський ремонтний завод»	ВПНО
78	АГЗП, ТОВ «ГОЛДЕН ГАЗ»	ВПНО
79	АГЗП, ТОВ «ГОЛДЕН ГАЗ»	ВПНО
80	ТОВ «ФУДКОМ» супермаркет «ВЕЛМАРТ»	ПНО
81	Магазин ПП «Седам-Маркет»	ПНО
82	Магазин ПП «Седам-Маркет»	ПНО
83	Магазин ПП «Седам-Маркет»	ПНО
84	ТОВ «Смена «ТРЦ «HOLLYWOOD»	ПНО
85	КП «Чернігівводоканал» (КНС – 5 од. ВНС – 4 од.)	ЕНО
86	АГЗП ТОВ «СВГ Транс»	ВПНО
87	АГЗП ТОВ «СВГ Транс»	ВПНО
88	АГЗП ТОВ «СВГ Транс»	ВПНО
89	Багатопаливна АЗС	ВПНО
90	АГЗП ТОВ «Райселькомунбуд»	ВПНО
91	Багатопаливна АЗС, з пунктом сервісного обслуговування ТОВ «Астра» (2 одиниці відповідно до розташування)	ВПНО
92	ТОВ «АДЕ-ТРАНС»	ВПНО
93	ТОВ «ТРАНС ЛАЙН ГРУП», паливний модуль	ВПНО
94	АТ «БУДІНДУСТРІЯ», склад ПММ	ВПНО
95	КП «ЖЕК – 13» Чернігівської міської ради, склад балонів з пропан – бутаном та киснем	ВПНО
96	АЗС, ТОВ «ПАНТЕРА ПЛЮС ЛТД»	ВПНО
97	Корпорація УКРТРАНСБУД», склад ПММ	ВПНО
98	ПП «ПРОММЕХАНІЗАЦІЯ», газова котельня відомчого готелю «Ріверсайд»	ВПНО
99	Пункт зберігання та видачі ПММ ФОП Качанов А.А.	ВПНО
100	Газова котельня, трубопровід природного газу ТОВ «СІЛЬПО – ФУД», магазин «СІЛЬПО»	ВПНО
101	Паливозаправний пункт лісо-транспортної ділянки ДП «Чернігівський лісгосп»	ВПНО

Всього: 101 об'єкти.

Потенційно небезпечні об'єкти,
що отримали пошкодження під час бойових дій

№ з/п	Назва потенційно небезпечного об'єкту	Вид небезпеки об'єкта
1	Державна організація «Комбінат «Айстра» Державного агентства резерву України	ВПНО
2	АЗС № 25/003, ЧВ по реалізації нафтопродуктів ПАТ «УКРНАФТА»	ВПНО
3	АЗС «ОККО» № 14, ПП «ОККО-ДРАЙВ»	ВПНО
4	АЗС з АГЗП № 1, ТОВ «МС-2018»	ВПНО
5	АГЗП, ТОВ «ГАЗ-РЕСУРС»	ВПНО
6	АГЗП, ТОВ «АВАНТАЖ 7»	ВПНО
7	АЗС, ТОВ «ПАНТЕРА ПЛЮС ЛТД»	ВПНО
8	ТОВ «Український кардан»	ВПНО
9	Чернігівське відділення ПрАТ «АБІНБЕВ ЕФЕС Україна»	ХНО (аміак, ступінь небезпеки – 3)
10	ПАТ «Млибор»	ВПНО
11	ПрАТ «Чернігівська кондитерська фабрика «Стріла»	ВПНО
12	ТОВ «Чексіл-Автосервіс»	ХНО (оцтова кислота, ступінь небезпеки – 4)
13	ТОВ «Чернігівський ковальський завод»	ВПНО
14	ТОВ «Сівертекс»	ПНО
15	ТОВ «ТАН»	ВПНО
16	Дочірнє підприємство «171 Чернігівський ремонтний завод»	ВПНО
17	КЕП «ЧЕРНІГІВСЬКА ТЕЦ»	ХНО (соляна кислота, ступінь небезпеки – 3), ВПНО

Всього: 17 об'єктів.

Умовні позначки:

ВПНО – вибухопожежонебезпечний об'єкт
ХНО – хімічно небезпечний об'єкт
ПНО – потенційно (пожежо) небезпечний об'єкт
ЕНО – екологічно небезпечний об'єкт

Атмосферне повітря

Обсяги викидів в атмосферне повітря міста Чернігова пересувними джерелами з 2005 року до 2015 року зменшились на 41%. Починаючи з 2016 року інформація про викиди забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення за регіонами органами державної статистики не розробляється. Забруднюючі викиди стаціонарними джерелами з 2016 року також демонструють тенденцію до скорочення.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у м. Чернігові у 2005-2022 роках

Найменування показника	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Стаціонарними джерелами, тис. т	12,3	19,8	15,1	18,5	13,0	13,2	11,5	7,0	9,0	2,5
Пересувними джерелами, тис. т ¹	15,7	12,7	9,2	...	...	...	...	...	...	...
Всього	28,0	32,5	24,3	...	...	...	...	...	...	...

¹ Починаючи з 2016р. інформація про викиди забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення за регіонами органами державної статистики не розробляється

У зв'язку з призупиненням формування та оприлюднення статистичної інформації відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-XI «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», органи державної статистики не отримали в повному обсязі інформацію на основі держстатспостережень за формою №2-тп (повітря) (річна) «Звіт про викиди забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів» за 2022 рік.

Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування за ф.№2-тп (повітря) (річна) становив 96%).

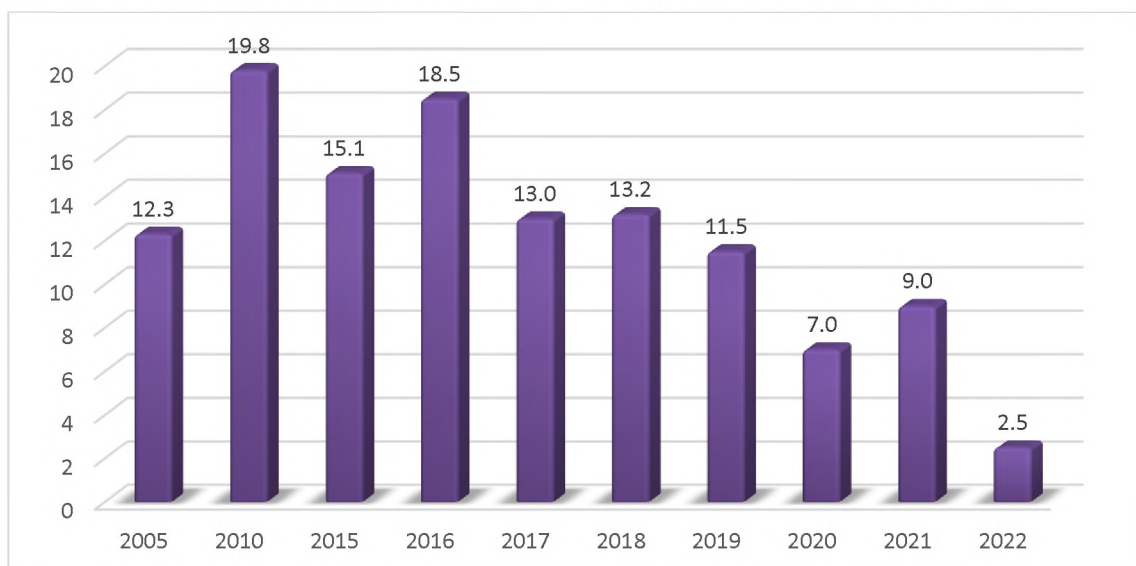

Рис. 1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, тис. т

За попередньою інформацією на один квадратний кілометр території міста у 2022 році в середньому потрапило 31,8 тонн шкідливих речовин.

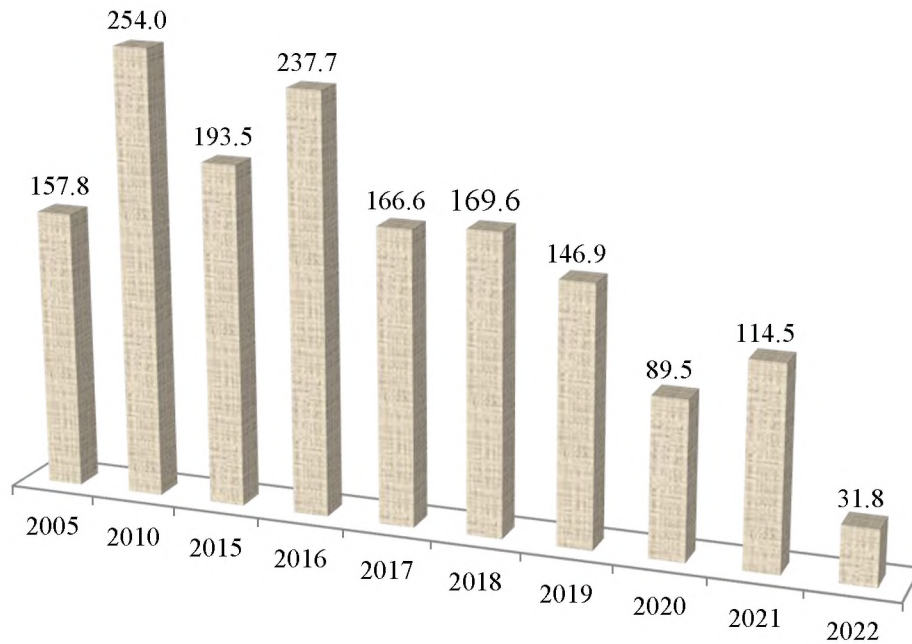

Рис. 2. Щільність викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел в атмосферне повітря, т на кв. км

Викиди метану та оксиду азоту, які належать до парникових газів, у 2022 році становили, відповідно, 1,2 тис. т та 0,5 тис. т.

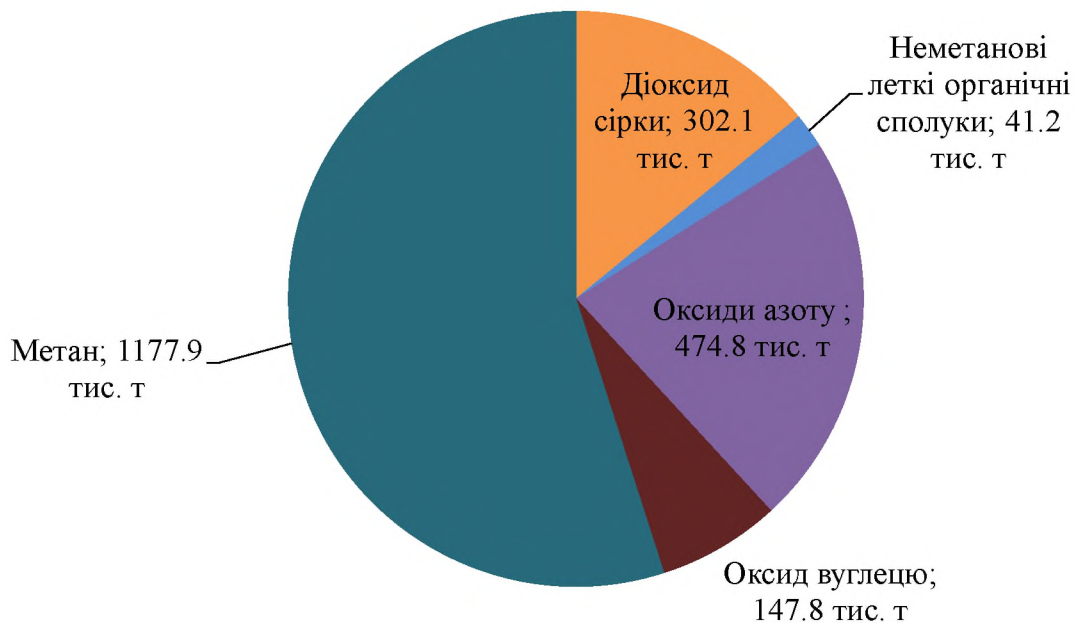

Рис. 3. Структура викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у 2022 році

Крім вище зазначених речовин, в атмосферу у 2022 році викинуто 333,5 тис. т діоксиду вуглецю (CO_2), який суттєво впливає на зміну клімату.

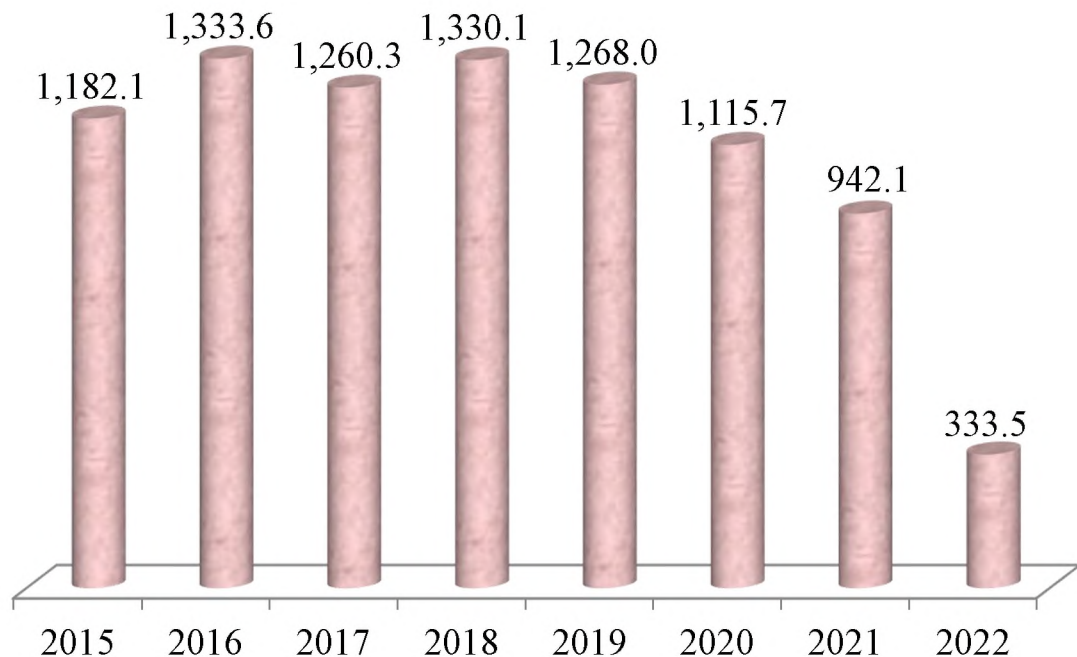

Рис. 4. Динаміка викидів діоксиду вуглецю(CO_2) в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, тис. т

У 2020 році (відповідно до останніх статистичних даних) містом скорочено на 16% викиди CO_2 по відношенню до базового рівня (2008 рік), хоча житловий фонд зріс на 856,8 тис.м² (введено в експлуатацію за 2009-2020 роки), а кількість зареєстрованого транспорту збільшилась на 36,8%.

Зведений розрахунок зменшення викидів CO_2 до 2020 року

Сектори	Всього викидів у базовому 2008 р., т/рік	Всього викидів у 2020 р., т/рік	Зменшення викидів CO_2 , %
АТ «Облтеплокомуненерго»	148 162	115 719	-21,90%
Населення	463 125	412 268	-10,98%
Бюджетні установи	55 144	46 445	-15,77%
Житлово-комунальне господарство	125 593	84 646	-32,60%
Транспорт	497 356	422 633	-15,02%
Всього	1 289 380	1 081 711	-16,11%

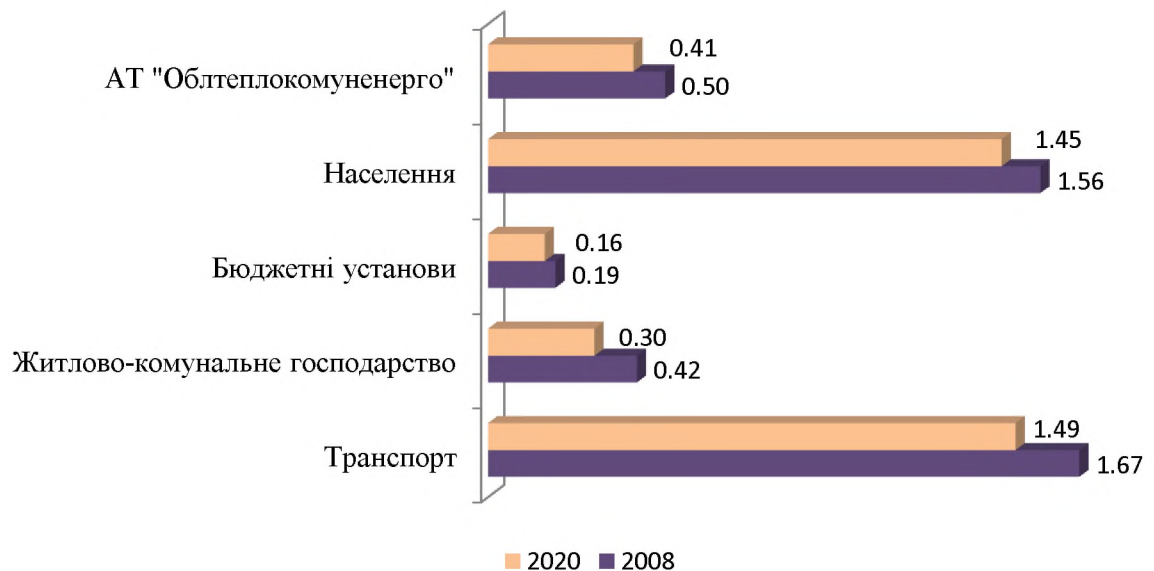

Рис. 5. Динаміка викидів CO₂, т/рік CO₂ на мешканця

За даними моніторингових досліджень стану атмосферного повітря м. Чернігова, що здійснювалися у 2021 році Чернігівським обласним центром з гідрометеорології на двох стаціонарних постах № 1 (вул. Всіхсвятська, 7) та № 2 (вул. Пирогова, 16), із виконанням досліджень у лабораторії Центральної геофізичної обсерваторії імені Бориса Срезневського (ЦГО), загальний рівень забруднення повітря в місті за індексом забруднення атмосфери (ІЗА) оцінено як низький.

Клімат

Чернігівська міська територіальна громада розташована на півночі Лівобережної України в поліській зоні.

Клімат помірно-континентальний з теплим літом та досить м'якою зимою. Переважають західні та південно-західні вітри, які достатньо зволожують територію. Протягом року найбільша місячна кількість опадів припадає на червень - липень, найменша – на січень - квітень.

За даними метеостанції Чернігів середньорічна температура повітря за період 2022 року, після активних бойових дій, становить +7,2°C. За останні 10 років спостережень виявляється чітка тенденція до підвищення середньорічної температури повітря, головним чином за рахунок зимових місяців, та збільшення річної суми опадів на 3-4%. Середньорічна температура повітря за період з 1991 року до 2020 року по місту Чернігову становить +8,0°C.

Середня багаторічна температура найтеплішого місяця (липень) досягає +26,3°C, а найхолоднішого (січень) -6,7°C, але в окремі роки температура повітря помітно відхиляється від цих величин. Абсолютний максимум температури повітря спостерігався у серпні 2010 року і становив 38,0°C тепла, абсолютний мінімум у січні 1987 року досягав відмітки 36,0°C морозу.

Стійкий сніговий покрив утворюється у другій половині грудня при середній його висоті 11 см. Максимальної висоти сніговий покрив досягає зазвичай наприкінці лютого.

Річний розподіл напрямків вітру нерівномірний. Найчастіше повторюються західні та північно-західні вітри. В холодний період року переважають вітри західного та південно-західного напрямків, а в теплий – західного та північно-західного. Середня річна швидкість вітру становить 3-4 м/с. Найбільші середньомісячні швидкості вітру спостерігаються в холодний період року з листопада по березень, а найменші – в червні. Протягом року може спостерігатися до 6 днів з максимальною швидкістю вітру 15 м/с і більше.

Основні кліматичні показники в м. Чернігові у 2020 – 2022 роках

Місяць/ рік	Температура повітря, °С			Максимальна швидкість вітру, м/с	Кількість опадів, мм	Максимальна висота снігу, см
	середня	макси-мальна	міні-мальна			
	2020					
січень	0,7	6,7	-4,6	16	31,8	7
лютий	1,6	10,2	-8,7	15	27,4	3
березень	5,4	19,5	-5,8	16	20,6	3
квітень	8,2	25,3	-6,9	21	21,3	-
травень	12,1	25,6	0,4	16	108,3	-
червень	21,4	34,3	7,5	15	87,6	-
липень	19,9	33,1	7,6	15	48,8	-
серпень	19,4	33,7	5,7	11	45,6	-
вересень	16,2	32,5	0,5	16	36,0	-
жовтень	11,5	22,8	-0,6	12	64,9	-
листопад	3,5	13,5	-4,7	12	28,2	2
грудень	-1,0	7,0	-10,1	12	35,7	10
2021						
січень	-3,4	7,5	-23,9	15	64,4	21
лютий	-6,6	11,4	-26,8	16	67,9	48
березень	1,8	15,8	-12,1	16	19,7	12
квітень	7,4	22,3	-4,0	14	33,3	-
травень	13,9	24,7	-1,0	14	79,1	-
червень	20,5	35,7	5,8	12	30,6	-
липень	23,7	35,1	11,2	15	58,9	-
серпень	20,1	34,2	9,0	16	67,3	-
вересень	11,6	26,7	1,0	12	65,4	-
жовтень	7,1	19,3	-4,8	14	1,9	-
листопад	3,4	14,8	-9,4	18	22,4	-
грудень	-2,3	7,8	-15,1	11	60,3	8
2022						
січень	-2,0	7,4	-17,0	19	73,1	16
1-24 лютого	0,7	9,8	-17,9	16	21,7	11
березень	-	-	-	-	-	-
квітень	-	-	-	-	-	-
травень	-	28,7	0,0	18	45,3	-
червень	20,5	33,4	8,0	15	43,7	-
липень	19,4	32,9	10,3	13	78,3	-
серпень	21,3	31,9	12,4	12	77,5	-
вересень	11,1	20,5	0,5	14	93,0	-
жовтень	9,2	22,1	-2,0	15	88,9	-
листопад	2,5	14,1	-4,6	11	60,1	14
грудень	-1,3	10,3	-11,9	14	74,3	11

Водні ресурси

Гідрографічна сітка території Чернігівської міської територіальної громади належить до водозбірного басейну р. Десна та представлена річками, природними водоймами (озерами) та штучними водоймами (ставками).

Основним і найбільшим водотоком на території громади є річка Десна, яка протікає на південно-східній та південній околиці міста.

Річка Десна – лівобережна притока р. Дніпро першого порядку, відповідно до класифікації річок України відноситься до великих річок. Загальна довжина річки становить 1130 км, з яких в межах України – 575 км (за інформацією геопорталу «Державний водний кадастр: облік поверхневих водних об'єктів» – 594 км).

Територією м. Чернігів р. Десна протікає в напрямку зі сходу на південь протяжністю орієнтовно 12 км.

Десна – типова рівнинна річка, має змішаний тип живлення, переважно атмосферний. В загальному об'ємі річкового стоку на долю снігового живлення приходить біля 50 %, дощового – 30 %, підземного – 20 %.

Спостереження за гідрологічним режимом р. Десна здійснюються Українським гідрометеорологічним центром по шести гідрологічних постах, в тому числі по гідрологічному посту в м. Чернігів.

На території України р. Десна не зарегульована (ставки і водосховища на річці не будувалися), завдяки чому підтримується оптимальний гідрологічний режим та забезпечується фільтрація та самоочищення води.

На ділянці до м. Чернігова русло нестійке, звивисте, утворює багато мілин, кіс і перекатів, його ширина 130-200 м, максимальна – 450 м.

Заплава біля м. Чернігів здебільшого двостороння, ширина долини коливається в межах 3-10 км, середня ширина долини 4-5 км. Більша частина заплави покрита луками та широколистяними лісами.

У заплаві р. Десна на південно-східній околиці міста розташовано ряд озер, найбільші з яких – озера Глушець та Магістратське.

Внаслідок того, що режим рівнів озер не є постійним, дані про їх чисельність та основні характеристики постійно змінюються.

Відповідно до інвентаризації водних об'єктів Чернігівської області (2021р.), на території міської ради у заплаві р. Десна знаходиться 9 природних озер сумарною площею 89,2 га.

На території Чернігівської міської ради протікають дві правобережні притоки р. Десна першого порядку – р. Білоус та р. Стрижень, які паспортизовані.

Річка Стрижень належить до басейну р. Десна, є її правобережною притокою першого порядку та, відповідно до класифікації річок України, відноситься до малих річок.

Довжина річки складає 32,4 км, площа водозбору 158 км². Загальна довжина річки в межах міста – орієнтовно 9 км. Протікає в напрямку з півночі на південь та в межах міста (вул. Берегова) впадає в р. Десна. Річка Стрижень зазнає значного антропогенного навантаження, оскільки є приймачем стічних дощових та талих вод майже з усієї території населеного пункту.

Річка не має приток довжиною більше 10 км. Коефіцієнт густоти річкової сітки, без врахування річок з довжиною менше 10 км, складає $0,21 \text{ км/км}^2$.

Норма стоку річки складає $14,0 \text{ млн м}^3$, стік маловодних років забезпеченістю 75 і 95 % - відповідно $9,39 \text{ млн м}^3$ і $5,53 \text{ млн м}^3$.

Річка Білоус належить до басейну р. Десна, є її правобережною притокою першого порядку та, відповідно до класифікації річок України, відноситься до малих річок. Басейн річки розташований в межах Чернігівської області.

Загальна довжина річки становить 57 км. Протікає західною околицею м. Чернігів в напрямку з півночі на південь.

Річка має 5 приток довжиною більше 10 км. Коефіцієнт густоти річкової сітки, без врахування річок з довжиною менше 10 км, складає $0,23 \text{ км/км}^2$.

Норма стоку річки складає $40,9 \text{ млн м}^3$, стік маловодних років забезпеченістю 75 і 95 % - відповідно $24,7 \text{ млн м}^3$ і $12,6 \text{ млн м}^3$.

Стік річки зарегульований, але в межах м. Чернігів та околицях на р. Білоус ставки відсутні.

Річка зазнає значного антропогенного навантаження, є приймачем зворотних (стічних) вод КП «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради.

Річка Десна має велику природну інтенсивність переформування берегів. Через значну розгалуженість та звивистість (мандрування) русла виникає водна ерозія, яка призводить до постійного розмиву та руйнування берегів. На деяких ділянках річки спостерігається тенденція до природного спрямлення (прориву) русла.

Загальний забір води по місту за останні 12 років скоротився в середньому на 40%, проте значне скорочення відбулось у 2022 році.

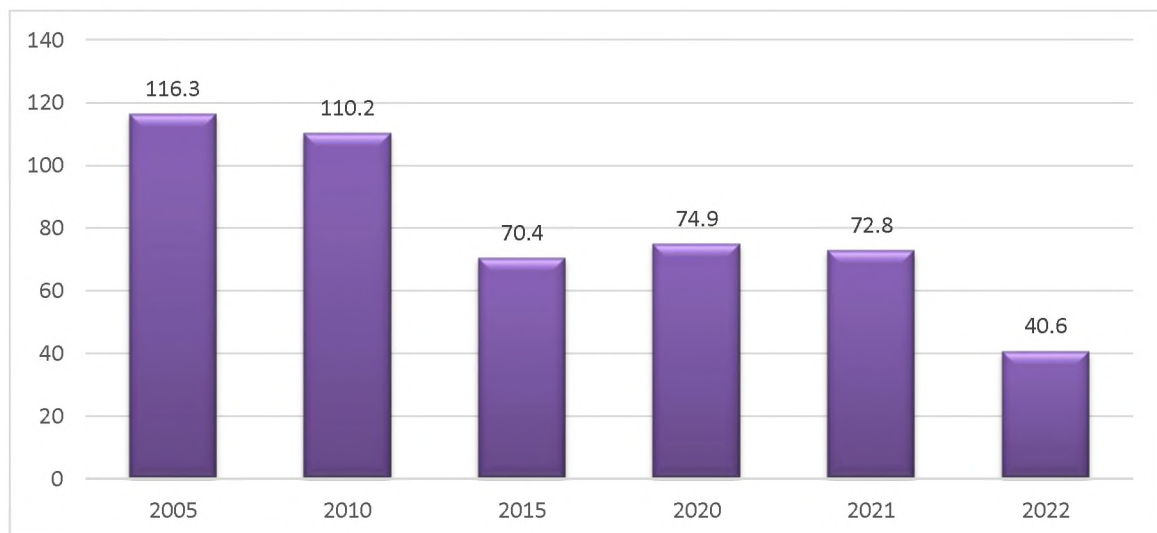

Рис. 6. Динаміка загального забору води у місті Чернігові, млн м³

Динаміка забору води з підземних вод протягом аналізованого періоду в місті невинно спадає – за 12 років він скоротився в середньому на 50 %.

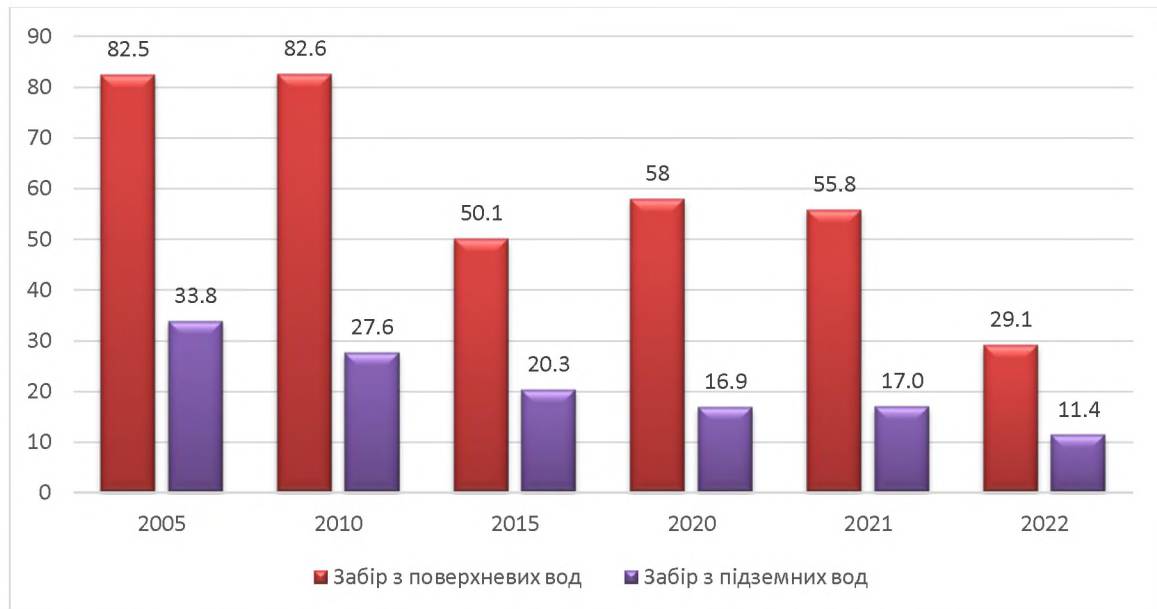

Рис. 7. Динаміка забору води з поверхневих і підземних вод, млн м³

Стан забруднення поверхневих водних ресурсів у межах міста (річки Десна, Стрижень та Білоус) обумовлений як природними факторами, так і діяльністю людини.

Підземні води є джерелом забезпечення комунально-побутових потреб міста, зазнають техногенного впливу.

Найбільшим споживачем води в місті є промисловість (в т. ч. теплогенерація, водопостачання та водовідведення) – її частка в загальному заборі коливається в межах 75-85% (рис. 8). Другим за величиною споживачем є комунальне господарство (частка в межах 20 %).

Галузева структура використання води в м. Чернігові у 2022 році

Показник	2022 рік, млн м ³
Промисловість (в т. ч. поверхневі води)	29,8
Комунальне господарство	9,2
Інші галузі	0,5

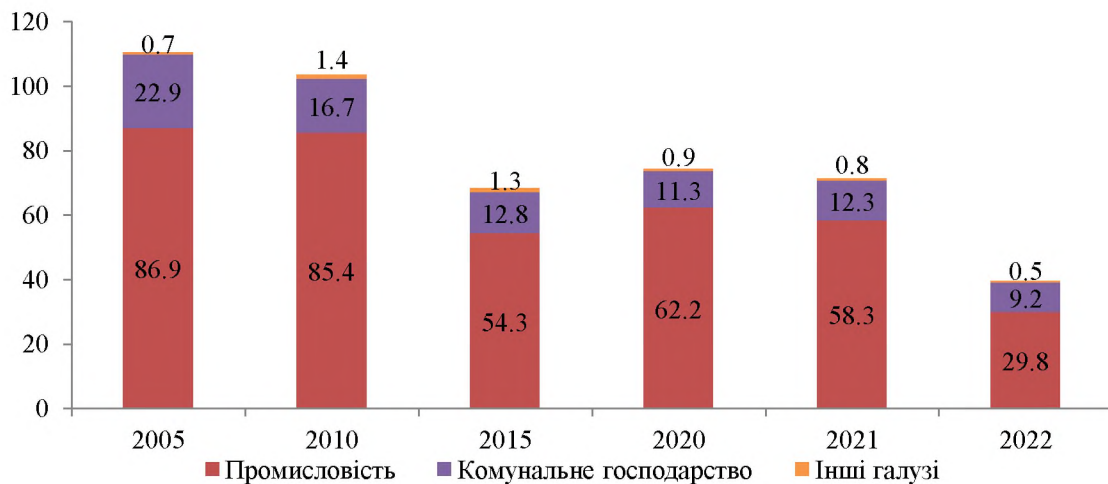

Рис. 8. Галузева структура використання води у місті Чернігові

У загальному об'ємі скиду зворотних вод найбільшу частку займають нормативно чисті без очистки води – 72-82%. Частка нормативно очищених вод значно зросла з 10 % у 2021 році до 27% у 2022 році, це відбулось за рахунок переходу категорії забруднених вод в категорію нормативно очищених вод.

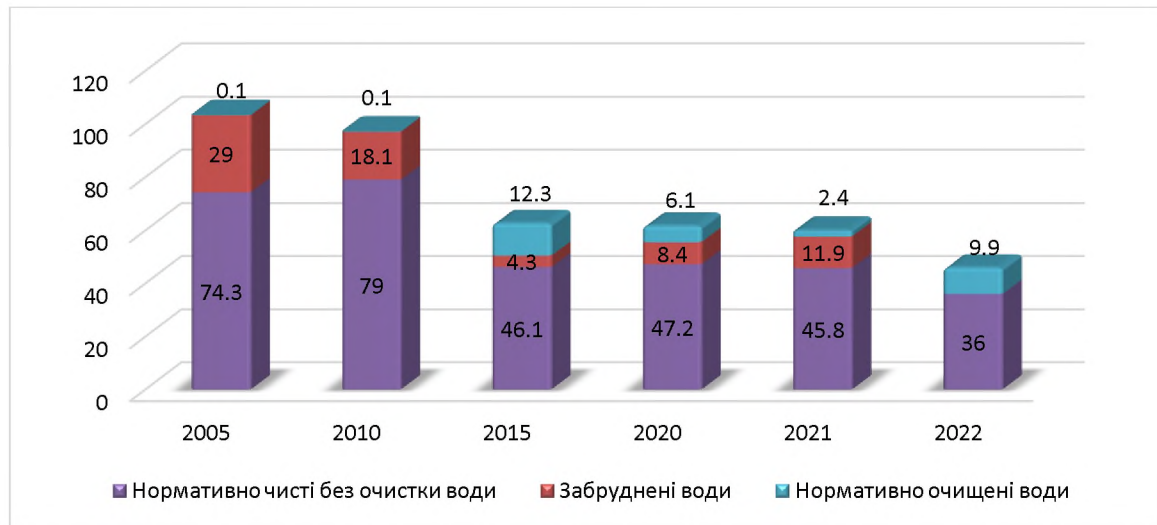

Рис. 9. Структура скидів зворотних вод у водні об'єкти міста, млн м³

Основні проблеми при очищенні зворотних вод виникають на комплексах очисних споруд, які експлуатуються комунальними підприємствами. Загалом ці проблеми пов'язані з зношеністю обладнання та обмеженістю коштів на проведення поточних ремонтних робіт чи реконструкції в цілому. На території Чернігівської міської територіальної громади ці проблеми ретельно досліджуються та вирішуються.

Земельні ресурси та ґрунти

У відповідності із Законом України «Про охорону культурної спадщини» Чернігів включений до категорії історичних міст.

У місті розташовані організації та установи міського і обласного значення, фінансово-кредитні та інформаційно-консультативні заклади та інші організації і підприємства сфери бізнесу (послуги, торгівля, виробництво).

Територія міста, в межах, затверджених Верховною Радою України (постанова № 872-XIV від 08.07.1999), складає 7856,3 га:

- 2080 га - землі громадян, яким вони надані у власність і користування;
- 1247 га - землі закладів, установ, організацій;
- 863 га - землі промислових та інших підприємств;
- 380,8 га - землі підприємств транспорту, зв'язку;
- 166 га - землі частин, підприємств, організацій, навчальних закладів оборони;
- 2,6 га - землі лісгосподарських підприємств;
- 19 га - землі водогосподарських підприємств;
- 1,1 га - землі підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам;
- 3096,8 га - землі запасу, природоохоронна територія та землі, не надані у власність та користування.

Місто являє собою компактну планувальну структуру, що сформувалась на правобережжі р. Десна.

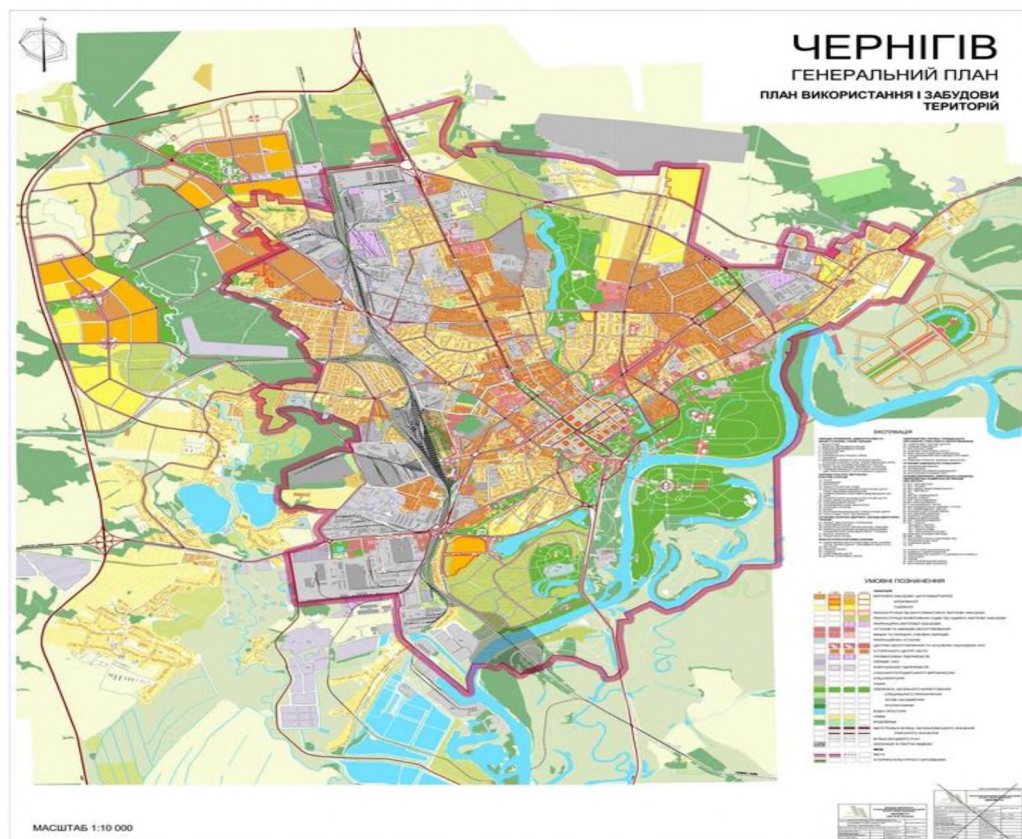
Особлива цінність міського середовища – наявність значної кількості пам'яток історії і культури, унікальних архітектурних ансамблів, які знаходяться в нерозривному зв'язку з оточуючим ландшафтом, що надає місту неповторності і своєрідності.

На території міста розташований регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» площею 168,7 га, який є частиною природно-заповідної зони Чернігівської області.

Близько 50% території міста охоплені зонами охорони пам'яток архітектури (охоронні зони заповідника і окремих пам'яток архітектури, зона регулювання забудови, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, зона ландшафту, що охороняється, затверджені рішеннями Чернігівського облвиконкому № 90 від 24.04.1989).

Значні території зайняті садовими товариствами (район Лісковичі, північна частина міста, район с. Півці).

Основним діючим на сьогодні містобудівним документом для м. Чернігова є генеральний план, розроблений інститутом «ДІПРОМІСТО» у 2002 році і затверджений рішенням десятої сесії двадцять четвертого скликання Чернігівської міської ради від 25.12.2003.

Згідно з генпланом м. Чернігова чисельність населення на проєктний період прийнята 290,0 тисяч осіб.

Аналіз територіальних ресурсів показав, що в місті майже вичерпані вільні території, придатні для житлового будівництва.

Для розміщення всіх видів забудови необхідно орієнтовно 1,2 тис. га, із яких: 0,5 тис. га – територіальні ресурси, що розташовані в існуючих межах міста, 0,7 тис. га – за його межами.

Вибрані напрямки територіального розвитку міста: на північний захід – район «Масани», на захід – район «Новий Білоус» і на схід – район «Бобровиця».

Планувальна стратегія розвитку центральної частини міста полягає в збереженні і розвитку структурних регулярних кварталів, унікальних містобудівних комплексів та комплексів відкритих просторів.

Промислова зона міста включає 8 промислових районів. Промислові підприємства, в основному, розміщені вздовж залізничної колії. Генеральний план передбачає: передислокацію ряду об'єктів із сельбищної зони житлової забудови в промислову зону, виходячи з планувальних та екологічних міркувань, а також використання наявних територіальних резервів для можливого розміщення індустріальних технопарків, підприємств малого та середнього бізнесу, гаражів.

Ландшафтно-рекреаційна зона формується за рахунок існуючих лісових насаджень, лісопарків Кордівка та Ялівщина, луків в заплаві Десни і планувально пов'язана з приміськими зеленими насадженнями, створюючи єдину розгалужену систему.

Відповідно до генерального плану на період до 2025 року передбачається розміщення житлового будівництва в обсязі 2,1 млн м² загальної площі квартир.

При реалізації цих обсягів будівництва житловий фонд міста, з урахуванням вибуття, з різних причин, існуючого житлового фонду – 75,0 тис. м² загальної площі зросте у 1,4 рази (з 5,20 млн м² до 7,25 млн м²).

У квітні 2021 року укладено договір з Державним підприємством «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст «ДІПРОМІСТО» імені Ю. М. Білоконя» на надання послуги «Розроблення проекту містобудівної документації «Внесення змін до Генерального плану м. Чернігова» та плану зонування території міста (зонінгу)». Станом на сьогодні, матеріали вказаного вище проекту передані до управління архітектури та містобудування Чернігівської міської ради.

Відходи

Проблема поводження з відходами є однією з найбільш гострих серед низки екологічних проблем, які мають місце в Чернігівській міській територіальній громаді. Відходи як один із найбільших забруднювачів довкілля накопичуються у місті в масштабах суттєво вищих, ніж відбувається їх знешкодження та використання (рис. 10). Дані, починаючи з 2020 року, у зв'язку із зміною методики проведення статистичних досліджень (врахування інформації підприємств за місцем реєстрації), є неспівставними з попередніми періодами.

У зв'язку з призупиненням формування та оприлюднення статистичної інформації, органи державної статистики не отримали в повному обсязі інформацію на основі держстатспостережень за формою №1-відходи (річна) «Звіт про утворення та поводження з відходами» за 2022 рік.

Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування за формою №1-відходи (річна) – 89%).

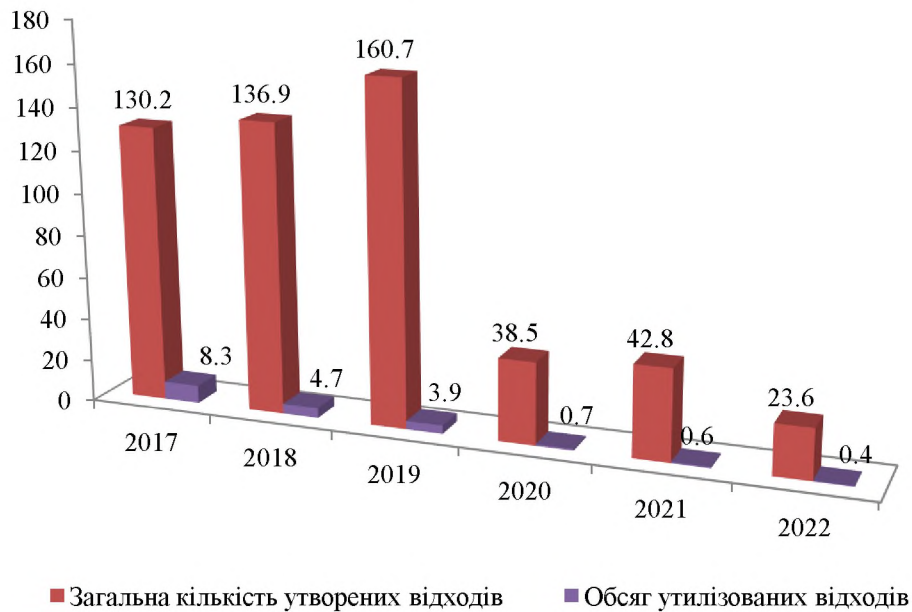

Рис. 10. Утворення та утилізації відходів у м. Чернівці, тис. т

Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в місті, займають тверді побутові відходи та виробничі відходи IV класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігон (сміттєзвалище), накопичувачі тощо. Зміна обсягів відходів, видалених у спеціально відведені місця чи об'єкти (рис. 11), демонструє тенденцію до зниження – у 2019 році порівняно з 2016 роком показник знизився на 14 %. Дані, починаючи з 2020 року, у зв'язку із зміною методики проведення статистичних досліджень (врахування інформації підприємств за місцем реєстрації), є неспівставними з попередніми періодами.

Рис. 11. Обсяги відходів, видалених у спеціально відведені місця, тис. т

Проте загальні обсяги накопичених відходів характеризуються усталеною тенденцією до нарощення: в середньому щорічний приріст до 2020 року складав 218,2 тис. т, або 4,8% (рис. 12). Дані за 2020 рік, у зв'язку із зміною методики проведення статистичних досліджень (врахування інформації підприємств за місцем реєстрації), є неспівставними з попередніми періодами.

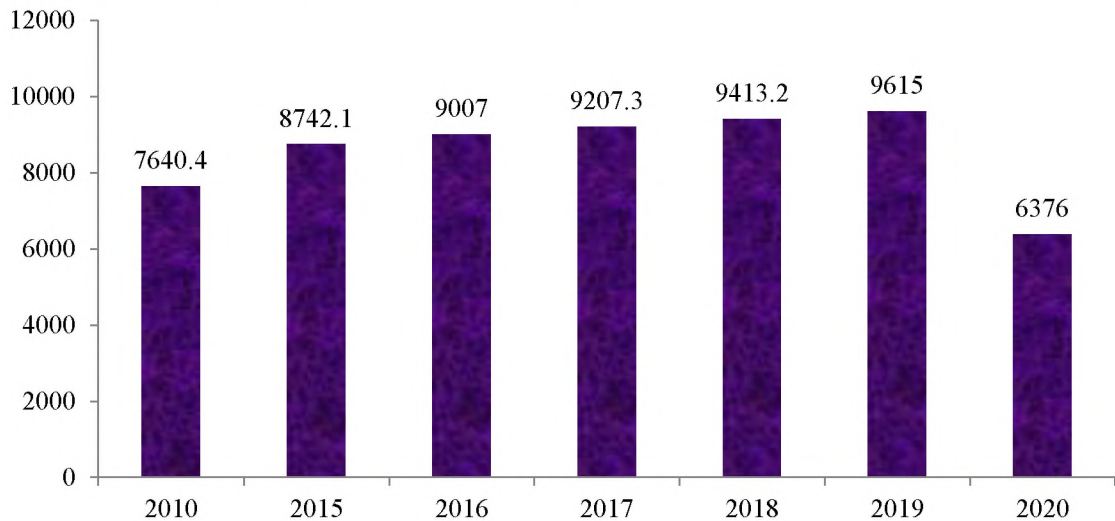

Рис. 12. Динаміка загального обсягу відходів, накопичених протягом експлуатації у спеціально відведених місцях чи об'єктах, тис. т

У 2022 році значно зріс показник обсягу відходів у тимчасовому зберіганні, до яких відносяться також відходи, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій (рис. 13).

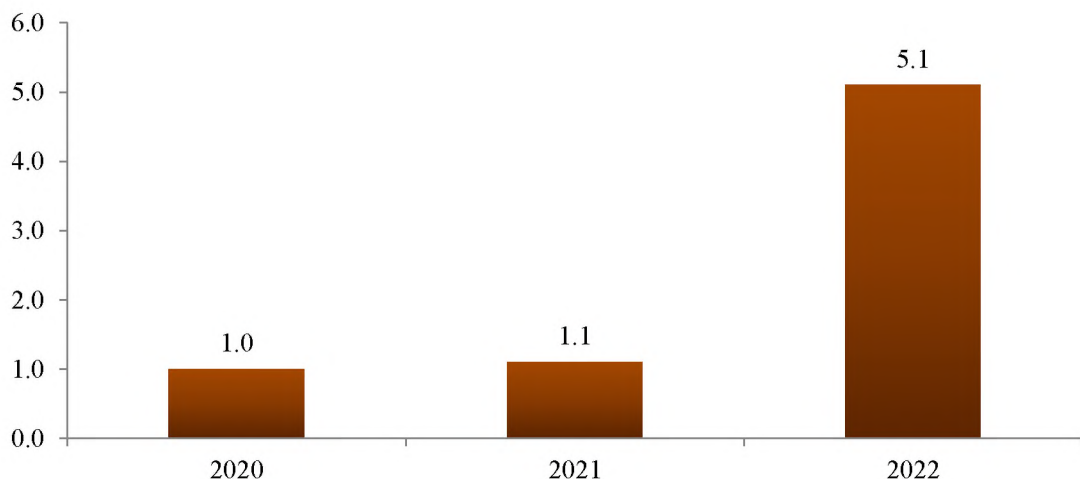

Рис. 13. Обсяги відходів у тимчасовому зберіганні, тис. т

Через відсутність на території міста сміттєпереробних та сортувальних комплексів на полігон та сміттєзвалища потрапляє значна частина відходів, які мають ресурсну цінність і підлягають переробці та утилізації. Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та продукції споживання населенням.

Здоров'я населення

За показниками скидання забруднених вод, викидів шкідливих речовин в атмосферу, утворення відходів місто Чернігів відноситься до міст із середнім рівнем негативного впливу на стан здоров'я населення. Експертні висновки свідчать, що посилення забруднення довкілля призводить до захворюваності на цілий ряд хвороб.

Російська збройна агресія проти України призвела до серйозних демографічних та екологічних наслідків для Чернігівської міської територіальної громади, спричинила значну міграцію населення, особливо жінок і дітей, які вимушені були виїздити за межі територіальної громади, тому у 2022 році зареєстровано значне зниження народжуваності.

Демографічна ситуація у місті Чернігові у 2022 році суттєво погіршилась (дані головного управління статистики в Чернігівській області)

Показник	2020	2021	2022
Народжуваність (на 1000 населення)	8,4	7,7	3,9
Смертність (на 1000 населення)	14,9	16,6	15,7
Природний рух населення	-6,5	-8,9	-11,8

Зниження народжуваності на тлі зростання показника смертності вплинуло на зростання від'ємного значення природного руху населення.

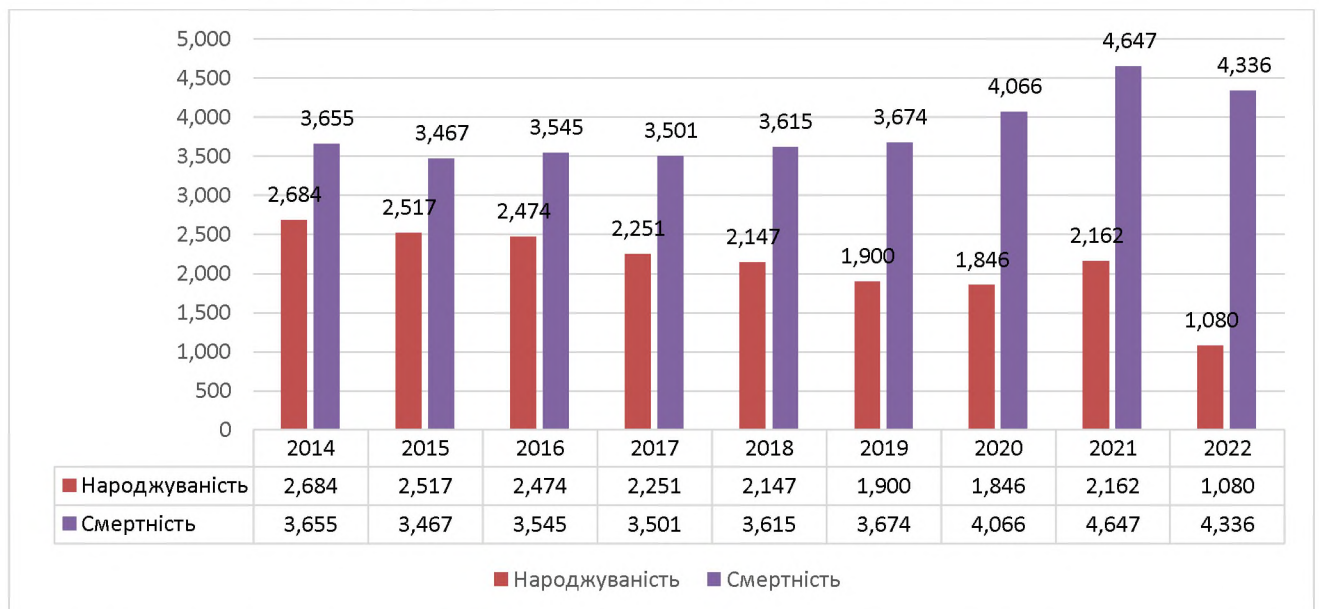

Рис. 14. Динаміка народжуваності та смертності у Чернігівській міській територіальній громаді, осіб

Впродовж 2021 року в умовах карантинних заходів, пов'язаних з епідеміологічною ситуацією в країні щодо захворюваності населення на гостру респіраторну хворобу COVID-19, проводився моніторинг захворюваності.

	Дані про поширення захворювання впродовж 2020-2022 років		
	2020	2021	2022
Загальна кількість людей, які захворіли на COVID-19 (абс. ч.)			
- Україна	1 055 047	2 617 628	1 682 063
- Чернігівська область	29 881	65 114	43 636
- місто Чернігів	8 929	22 939	14 609
Летальні випадки (абс. ч.)			
- Україна	18 533	77 556	14 677
- Чернігівська область	446	2 170	445
- місто Чернігів	123	592	105

У період активних бойових дій медична допомога населенню здійснювалась переважно за екстреними показами. Планова робота в закладах охорони здоров'я Чернігівської міської ради проводилась обмежено, лише в умовах зменшення активних бойових дій.

На жаль, ситуація із захворюванням населення міста на соціально-небезпечні хвороби залишається складною. На показники захворюваності вплинула ситуація, пов'язана з військовим станом в країні, яка призвела до значної міграції населення.

Ситуація з туберкульозом у місті залишається нестабільною. За підсумками 2022 року показник захворюваності населення на туберкульоз зменшився на 21,6% (з 36,1 на 100 тис. населення у минулому році до 28,3 у звітному, по області у 2022 році – 34,9). У структурі захворюваності туберкульоз легенів складає 84,8% (2021 рік – 86,1%). Однак, зареєстровано 5 випадків активного туберкульозу серед дітей віком до 18 років.

Показник захворюваності населення міста на онкологічну патологію у 2022 році зменшився на 12,4% і склав 400,5 на 100 тис. населення проти 457,0 у 2021 році, але він вищий за показники по області (355,2). питома вага вперше виявлених онкозахворювань у I-II стадіях склала 49,6%, що менше у порівнянні з 2021 роком (50,1%), але вище за показник по області – 44,5%.

Що ж стосується причин смертності, то основна частка приходить на хвороби системи кровообігу (60,6 %) та новоутворення (14,5 %). У 2022 році відбулось значне зростання смертності від травм, нещасних випадків та отруєнь (7,2 % у 2022 році, 5,2 % у 2021 році). Загалом можна відзначити, що стан здоров'я населення території виявляє доволі тривожні тенденції і вимагає постійного моніторингу.

Причини смертності

Класи захворювань	Показник на 100 тис. населення		
	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Хвороби системи кровообігу	769,0	779,0	731,3

Класи захворювань	Показник на 100 тис. населення		
	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Злоякісні новоутворення	195,7	187,9	175,2
Хвороби органів дихання	91,2	137,0	162,5
Травми, отруєння, опіки	69,2	64,0	86,7
Хвороби органів травлення	49,0	49,0	51,1

Показник смертності від онкологічних захворювань у 2022 році склав 175,2 на 100,0 тис. населення, що на 8,2% менше у порівнянні з 2021 роком.

Слід зазначити, що у 2022 році значно зменшилась кількість померлих від гострої респіраторної хвороби COVID-19 (померло 105 осіб проти 592 осіб у 2021 році)

Прогнозні зміни поточного стану довкілля, якщо Програму не буде затверджено

Заходи Програми орієнтовані на відновлення територіальної громади, покращення стану довкілля та зниження ризиків для здоров'я населення, стан якого за даними моніторингу має тенденції до погіршення.

При гіпотетичному «нульовому» сценарії, якщо документ державного планування не буде затверджений, подальший стабільний розвиток Чернігівської міської територіальної громади є ускладненим. Це може призвести до погіршення соціально-економічної та екологічної ситуації і, як наслідок, може відобразитися на умовах життя та здоров'ї населення громади.

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу

Реалізація заходів проєкту Програми вірогідно може впливати на довкілля та здоров'я населення опосередковано через фактори зміни обсягів забруднення атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів, видалення зелених насаджень в місті та інше.

За інформацією МОЗ України, найбільш несприятливому впливу шкідливих факторів підпадає населення, яке мешкає в межах санітарно-захисних смуг промислових підприємств, що є порушенням вимог «Державних санітарних правил планування та забудови населених місць»: у міських поселеннях 3,4% проб атмосферного повітря містять забруднюючі речовини у концентраціях, що перевищують гранично допустимі. Тому технічні завдання Програми, які реалізуються на територіях міських поселень, мають розглядатися як зони підвищеної уваги.

За даними Держгеонадр, головними чинниками забруднення ґрунтових вод на більшій частині території України є стоки тваринницьких комплексів, мінеральні добрива, продукти сільгоспхімії, свинець, марганець, нафтопродукти. Забруднення міжпластових підземних вод носить локальний характер, залежить від техногенного навантаження на геологічне середовище та захищеності

підземних вод. Ділянки забруднення міжпластових підземних вод знаходяться, переважно, у зоні впливу поверхневого комплексу утилізації дренажних вод гірничо-видобувних робіт, невідповідних складів зберігання промислових відходів, мінеральних добрив та отрутохімікатів, тваринницьких комплексів, нафтопереробних заводів та інших локальних об'єктів, що впливають на стан підземних вод.

Концентрація об'єктів захоронення відходів у місцях локалізації виробництва та населення, переважуюче забруднення довкілля основними суб'єктами ЖКГ, вплив транспортної інфраструктури на комфортність умов проживання населення створюють необхідність розглядати всі напрямки проєкту Програми, спрямовані на модернізацію соціальної та виробничої інфраструктури міста як зони підвищеної уваги.

Оскільки проєктом Програми передбачено спрямування заходів на забезпечення комфортних та безпечних умов для життя населення територіальної громади, то її реалізація направлена у тому числі на забезпечення зменшення негативного впливу на довкілля і здоров'я населення, від чого можна очікувати позитивні результати для територіальної громади в цілому.

На основі оцінок запланованих заходів, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля під час реалізації Програми:

- атмосферне повітря – негативні наслідки відсутні. Пом'якшення існуючої ситуації буде досягнуто за рахунок зниження викидів в атмосферне повітря після впровадження екологічно чистих видів транспорту та реалізації заходів з термомодернізації будівель та споруд на території міста Чернігова;

- водні ресурси – позитивний вплив, а саме: відновлення та вдосконалення роботи системи централізованого водовідведення та водоочищення, реконструкція очисних споруд і, як наслідок, зниження забруднення водних об'єктів на території громади;

- відходи – Програма передбачає виконання заходів, реалізація яких призведе до більш раціонального поводження з відходами, зокрема передбачено моніторинг забруднення підземних та поверхневих вод у районі ставків-накопичувачів рідких токсичних промислових відходів та полігону твердих побутових відходів;

- земельні ресурси – негативні наслідки відсутні, внаслідок реалізації Програми не передбачається змін у топографії або в характеристиках рельєфу Чернігівської міської територіальної громади;

- об'єкти природно-заповідного фонду – негативні наслідки відсутні, передбачено заходи з охорони, збереження та розвитку заповідних територій громади в рамках Програми поліпшення екологічного стану міста Чернігова на 2021-2025 роки (в галузі житлово-комунального господарства);

- здоров'я та населення – плануються позитивні наслідки у зв'язку з посиленням профілактичної спрямованості для запобігання виникнення та розповсюдження серед населення соціально-значущих та інфекційних хвороб на території громади. Негативний вплив Програми на стан здоров'я чи захворюваність населення не очікується.

При впровадженні заходів Програми, у порівнянні із існуючим станом у разі стабільної безпекової ситуації, очікується позитивний вплив на здоров'я населення та компоненти довкілля.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом

Окремі з заходів проєкту Програми мають забезпечити поступове виконання природоохоронних заходів і, як наслідок, подолання ключових екологічних проблем міста, серед яких нижчеперелічені:

1) забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами підприємств житлово-комунального господарства та підприємств промислового сектору;

2) порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок міста;

3) забруднення підземних водоносних горизонтів;

4) забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин;

5) поводження з відходами I-III класів небезпеки, побутовими відходами;

6) підтоплення земель міста;

7) утилізація відходів енергетичної галузі промисловості;

8) поширення екзогенних геологічних процесів;

9) збереження природно-заповідного фонду;

10) загроза втрати земель через розмив берегів та відрізання територій;

11) наслідки військових дій.

Окреслені екологічні проблеми формують значні ризики для здоров'я населення Чернігівської міської територіальної громади.

Відтермінування вирішення екологічних проблем територіальної громади посилить негативні тенденції щодо захворюваності та смертності населення, знизить якість та комфортність проживання на території територіальної громади.

Прямо пов'язати ті чи інші наслідки для здоров'я населення з впливом перерахованих проблем досить складно (так само, як і навпаки, довести відсутність такого зв'язку), оскільки вплив на здоров'я часто неспецифічний і носить опосередкований характер, має пролонгований прояв, характеризується наявністю часового лагу між моментом виникнення та проявом наслідків.

Посилення негативного впливу на стан здоров'я може спостерігатись унаслідок одночасного існування кількох проблем в межах території територіальної громади.

Негативного впливу на об'єкти територіальної громади та об'єкти природно-заповідного фонду громади від реалізації заходів Програми не передбачається.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час її підготовки

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, яка внесена до виконання плану заходів з виконання Угоди Про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 №1106, Бернської Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існуючих в Європі.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року» (ухвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року).

Законом України «Про інвестиційну діяльність» (№ 1560-XII від 18.09.1991) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст.4).

В разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст.21).

Основним практичним інструментом реалізації завдань у сфері екологічної безпеки міста Чернігова виступає Програма поліпшення екологічного стану міста Чернігова на 2021 – 2025 роки (в галузі житлово-комунального господарства), затверджена рішенням Чернігівської міської ради від 01.12.2022 № 2/VIII-9, яка узгоджується з положеннями Закону «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року».

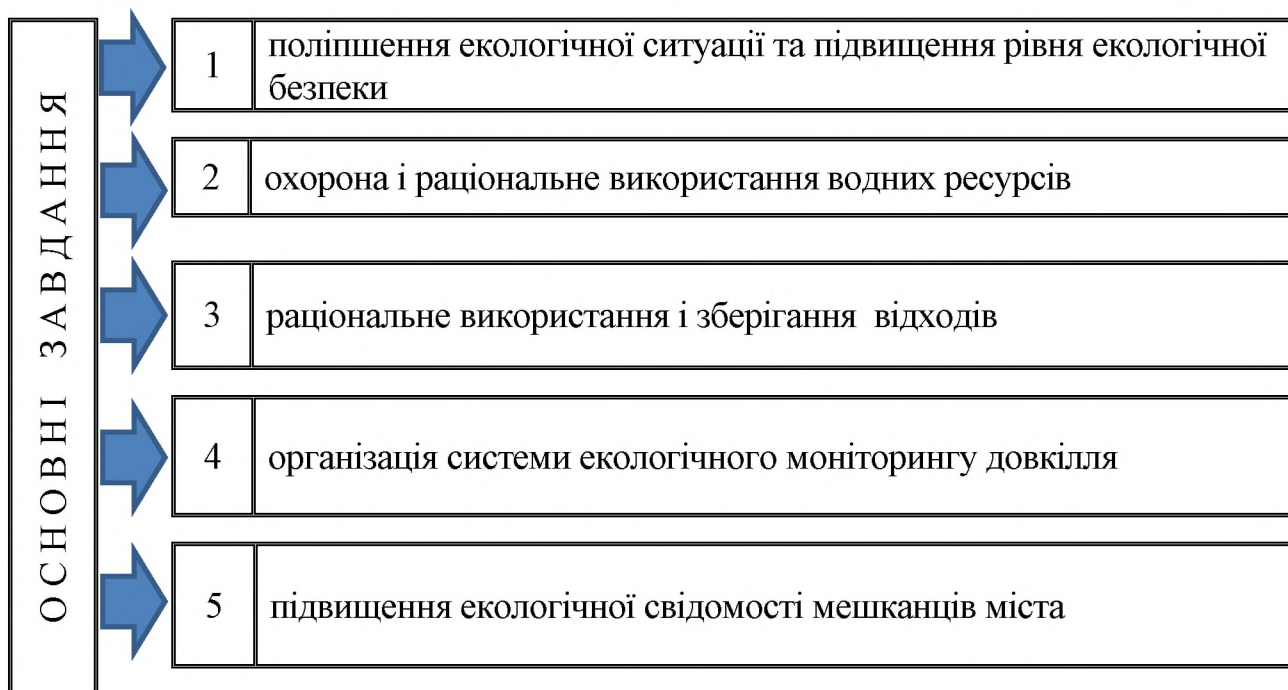
Програма поліпшення екологічного стану міста Чернігова на 2021 – 2025 роки (в галузі житлово-комунального господарства) враховує головні завдання в законодавчих і нормативних актах з питань екології та визначає основні цілі і заходи з поліпшення екологічного стану міста на 2021-2025 роки.

**ПРОГРАМА ПОЛІПШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО
СТАНУ МІСТА ЧЕРНІГОВА НА 2021 – 2025 РОКИ
(В ГАЛУЗІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА)**

М Е Т А:

Створення умов для забезпечення екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища та поліпшення його стану, реалізації ефективної природоохоронної політики на місцевому рівні

Програма поліпшення екологічного стану міста Чернігова на 2021 – 2025 роки (в галузі житлово-комунального господарства) розроблена управлінням житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради. Яка забезпечує також координацію та контроль за ходом виконання цієї Програми та організацію процесу її виконання.

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергетичні, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

План заходів включає ряд проєктів, що можуть мати вплив на довкілля, у тому числі на здоров'я населення. Проаналізувавши зміст основних завдань, заходів та проєктів, робоча група виявила можливі екологічні наслідки для довкілля та здоров'я населення, детальний опис яких наведено у таблиці нижче.

	Завдання, захід, проєкт	Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення
1	Внесення змін до Генерального плану м. Чернігова з розробленням плану зонування міста	Позитивний вплив на довкілля
2	Реалізація концепції розвитку озеленення міста Чернігова на 2021-2025 роки	Поліпшення екологічного, санітарного стану та естетичного вигляду міста. Адаптація до зміни клімату. Позитивний вплив
3	Відновлення будівель, їх технічних та санітарно-гігієнічних характеристик	Позитивний вплив для здоров'я мешканців, відвідувачів закладів
4	Затвердження проєкту «Історико-архітектурний опорний план м. Чернігова» з визначенням меж і режимів використання зон охорони пам'яток та історичних ареалів	Позитивний вплив на довкілля
5	Розроблення проєктів детальних планів окремих територій міста	Позитивний вплив на довкілля
6	Розробка містобудівної документації	Екологічний вплив відсутній
7	Створення сучасних конкурентоспроможних туристичних продуктів та послуг	Реалізація проєкту не несе за собою негативного впливу на довкілля, сприятиме формуванню екологічно-орієнтованого мислення відпочиваючих
8	Підвищенні якості надання комунальних послуг	Поліпшення стану екологічної безпеки, скорочення обсягу викидів парникових газів в атмосферу (CO ₂)
9	Підвищення енергоефективності будівель бюджетної сфери та житлового фонду	Скорочення обсягу шкідливих викидів парникових газів (CO ₂) за рахунок зменшення споживання будівлями паливно-енергетичних ресурсів. Адаптація до зміни клімату
10	Забезпечення екологічно-безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин	Запобігання та попередження забруднення об'єктів довкілля. Зменшення екологічних ризиків та потенційна можливість максимального використання вторинних ресурсів. Зменшення шкідливого впливу на довкілля та здоров'я людей
11	Моніторинг забруднення підземних та поверхневих вод у районі ставків-накопичувачів рідких токсичних промислових відходів та	Зменшення негативного техногенного впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людини Створення умов для безпечного

	полігону твердих побутових відходів (район «Масани»)	проживання та життєдіяльності населення
12	Будівництво контейнерних майданчиків	Зменшення екологічних ризиків та можливість потенційного максимального використання вторинних ресурсів. Зменшення шкідливого впливу на довкілля та здоров'я людей
13	Реконструкція, капітальний ремонт асфальтобетонного дорожнього покриття вулично-дорожньої мережі з урахуванням необхідності облаштування велодоріжок	Зменшення забруднення довкілля викидами забруднюючих речовин, які утворюються при спалюванні палива. Покращення технічного стану автомобільних доріг, збільшення їх пропускної здатності, поліпшення екологічного стану у мікрорайонах міста
14	Будівництво та реконструкція мереж зливової каналізації та очисних споруд	Поліпшення стану екологічної безпеки територій, зменшення концентрацій азоту та фосфору до нормативних вимог на скид в водні об'єкти. Адаптація до зміни клімату
15	Проведення поточного ремонту іа утримання очисних споруд і мереж зливової каналізації з гідродинамічним очищенням	Поліпшення стану екологічної безпеки територій, зменшення концентрацій азоту та фосфору до нормативних вимог на скид в водні об'єкти
16	Будівництво, капітальний ремонт, реконструкція, поточний ремонт та технічне обслуговування мереж зовнішнього освітлення	Економія енергоресурсів шляхом впровадження енергозберігаючих заходів. Підвищення надійності та якості енергозабезпечення міста
17	Реконструкція мереж водопостачання та водовідведення	Поліпшення стану екологічної безпеки територій, стану підземних ґрунтових вод
18	Реконструкція та капітальний ремонт скверів, парків, бульварів, об'єктів благоустрою	Позитивний вплив на екологічну ситуацію. Оновлення існуючих та створення нових зон масового відпочинку мешканців міста, створення безпечних та комфортних умов відпочинку мешканців міста
19	Розвиток якісної та доступної транспортної інфраструктури, у т. ч. екологічно чистих видів транспорту. Оновлення рухомого складу міського громадського транспорту загального користування	Сприяння розвитку екологічного виду транспорту – міського електротранспорту та заміні автомобільного транспорту малої пасажиромісткості

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків

Нижче зазначені запропоновані доцільні та досяжні заходи (далі – ДДЗ), які передбачається вжити на етапах розробки проєкту Програми, її виконання та моніторингу й реалізації.

Проєкт Програми включає заходи та перелік інвестиційних проєктів, що не матимуть безпосереднього впливу на довкілля та здоров'я населення, але можуть генерувати вторинні, кумулятивні та синергетичні ефекти у короткостроковій, середньо- та довгостроковій перспективах.

Для запобігання, зменшення, пом'якшення негативних наслідків реалізації завдань Програми, а також вжиття заходів щодо їх усунення, пропонується застосовувати, у межах ресурсів бюджету Чернігівської міської територіальної громади, три групи ДДЗ:

- методичної та експертної підтримки;
- техніко-інструментального забезпечення;
- інформаційно-консультаційного супроводу;

Група заходів методичної та експертної підтримки включає:

- фокусування на випереджаючий аналіз кількісних та якісних характеристик стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на території м. Чернігова;

- організацію і впровадження на території міста системи моніторингу фактичного впливу на довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я у процесі реалізації Програми, формування зворотного зв'язку та здійснення процедур можливого коригування чи внесення змін до Програми за даними моніторингу;

- забезпечення системи постійного моніторингу за стандартизованими методиками оцінювання стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я.

Група заходів техніко-інструментального забезпечення включає:

- забезпечення системи постійного моніторингу необхідними технічними засобами (аналітичні приладові комплекси) і комп'ютерною технікою та ліцензованим програмним забезпеченням відповідних уповноважених органів;

Група заходів інформаційно-консультаційного супроводу охоплює:

- формування системи своєчасного, адекватного та ефективного інформування громадськості та організації громадського обговорення щодо запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків впливу на складові довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я виконання Програми, у т. ч. на основі даних моніторингу, та з формуванням пропозицій і рекомендацій громадськості.

З метою запобігання ймовірним супутнім негативним наслідкам виконання окремих заходів Програми, у процесі їх подальшого обґрунтування та проєктування, має бути проведена оцінка впливу на навколишнє середовище, включаючи здійснення процедури оцінки впливу на довкілля для тих з них, щодо яких це передбачено законодавством.

Під час виконання передбачених Програмою заходів (ремонтні роботи, реконструкція, модернізація, будівництво) можливий короточасний негативний вплив на складові довкілля та умови життєдіяльності населення.

Мінімізація негативних наслідків виконання робіт з реконструкції, модернізації або будівництва передбачається на стадії проектування об'єктів шляхом:

- збереження і раціонального використання земельних, водних, енергетичних, паливних ресурсів, повторного їх використання та ін.;
- влаштування захисних споруд (дренажів, екранів, завіс та ін.);
- використання екологічно чистих і безвідхідних технологій, очищення, екологічно безпечного поводження з відходами та ін.;
- планувальних заходів (функціонального зонування, організації санітарно-захисних зон, озеленення та ін.);
- усунення наднормативних впливів;
- відновлювальних заходів: технічної і біологічної рекультивациі, нормалізації стану окремих компонентів навколишнього середовища тощо;
- компенсаційних заходів: компенсації незворотного збитку від планованої діяльності шляхом проведення заходів щодо рівноцінного поліпшення стану природного, соціального і техногенного середовища в іншому місці а/або в інший час, грошового відшкодування збитків;
- охоронних заходів: моніторингу територій зон впливів планованої діяльності, системи оповіщення населення.

На всіх етапах реалізації Програми передбачені заходи будуть здійснюватись у відповідності до норм і правил охорони довкілля і вимог екологічної безпеки, в тому числі згідно з вимогами Водного кодексу України, Законів України «Про охорону земель», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про природно-заповідний фонд України».

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка

У процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки було розглянуто наступні альтернативи:

– Альтернатива 1 «Нульовий сценарій» – опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження Програми.

Заходи, в тому числі з покращення довкілля, будуть здійснюватися без чітко визначеного плану, яким передбачено цілі та завдання з охорони довкілля. Це призведе до погіршення тенденцій, що сформувалися у місті Чернігові, зокрема стосовно стану довкілля та здоров'я населення. Такий подальший розвиток не відповідає пріоритетам державної екологічної політики.

– Альтернатива 2 «Прийняття Програми» – опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку затвердження Програми.

Заходи Програми, в тому числі з покращення довкілля, будуть здійснюватися відповідно до довгострокових цілей та завдань. Це призведе до позитивної зміни тенденцій, що сформувалися у місті Чернігові стосовно стану

довкілля та здоров'я населення щодо їх покращення. Такий сценарій відповідає пріоритетам державної екологічної політики.

Оцінка ймовірного негативного впливу на довкілля та стан здоров'я населення відповідно до контрольного переліку за альтернативними варіантами

Чи може реалізація спричинити	Негативний вплив	
	Нульовий сценарій	Прийняття Програми
1	2	3
Повітря		
Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?	+/-	+/-
Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?	+	+/-
Погіршення якості атмосферного повітря?	+/-	-
Появу джерел неприємних запахів?	+/-	-
Клімат		
Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?	-	-
Водні ресурси		
Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?	+/-	+/-
Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема, таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?	+	+/-
Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?	-	-
Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?	-	-
Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?	+/-	-
Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?	+/-	+/-
Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?	+/-	+/-
Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?	+	-
Зміни напрямку або швидкості потоків підземних вод?	-	-
Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?	+/-	-
Забруднення підземних водоносних горизонтів?	+/-	-

Відходи		
Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?	+/-	-
Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?	-	-
Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?	+/-	+/-
Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?	+/-	-
Утворення або накопичення радіоактивних відходів?	-	-
Земельні ресурси		
Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?	+	+/-
Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?	+/-	-
Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?	+/-	-
Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?	-	-
Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?	+/-	-
Населення та інфраструктура		
Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?	+/-	+/-
Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?	-	-
Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?	+	-
Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?	+/-	+/- -
Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?	+/-	+/-
Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?	+/-	-
Екологічне управління та моніторинг		
Погіршення екологічного моніторингу?	+	-
Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?	+	-
Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?	+/-	+/-
Інше		
Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?	+	+/-
Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?	+/-	-

Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?	+/-	-
Суттєве порушення якості природного середовища?	+/-	-
Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?	+/-	-
Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?	+	+/-

+ – ймовірно наявний негативний вплив

- – ймовірно відсутній негативний вплив

На основі проведеного аналізу Робоча група встановила, що найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Програми.

У ході виконання СЕО Робоча група зіткнулася з рядом проблем, які суттєво ускладнюють більш повне і глибоке здійснення СЕО для Програми, зокрема:

1. Недостатність джерел для аналізу інформації. Державна статистична служба України (ДССУ) не структурує і не аналізує достатньо глибоко і повно наступні компоненти сфери охорони довкілля, природокористування, охорони здоров'я і громадського здоров'я, що необхідні для розроблення проекту Програми на місцевому рівні: атмосферне повітря, клімат, водні ресурси в усіх їх видах, земельні ресурси та ґрунти, біорізноманіття (рослинний і тваринний світ, лісові ресурси, об'єкти і території природно – заповідного фонду), відходи (ТПВ, відходи промислового виробництва, небезпечні, токсичні і медичні відходи, радіоактивні відходи, відходи сільськогосподарського виробництва тощо), промислові і комунальні стоки, охорона здоров'я і медицина загалом;

2. Слабкість і нерозвиненість ефективних форм партнерської взаємодії в трикутнику «уповноважені органи – екологічна громадськість – науковці і експерти». Причин і чинників зазначеної слабкості і нерозвиненості ефективних форм взаємодії задля більш повного і глибокого здійснення СЕО доволі багато. Подібне ускладнення, в першу чергу, викликане тим, що досвіду і практики подібної взаємодії в рамках імплементації Угоди Україна – ЄС, екологічного законодавства (Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку», Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» та ін.) ще дуже мало, дієві механізми не напрацьовані;

3. Відсутність досвіду і практики організації ефективного і комплексного моніторингу уповноваженими органами стану довкілля на рівні регіону і міста та системи реагування на його результати.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми. Значущі наслідки для довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я повинні відслідковуватися під час реалізації заходів Програми, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для уповноважених органів та громадськості. Протокол про СЕО встановлює необхідність здійснення моніторингу значного впливу на довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я від реалізації затвердженої Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2024 рік.

Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про стан довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я у ході реалізації Програми;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок економічного стану (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, що Програма виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Моніторинг фактичного впливу на довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я у ході реалізації Програми здійснюється відповідними уповноваженими органами та структурними підрозділами Чернігівської міської ради та іншими уповноваженими органами.

Для проведення моніторингу можуть бути використані як існуючі засоби та методи, так і спеціально удосконалені.

Чернігівська міська рада може залучати до моніторингу за згодою державні органи виконавчої влади (в т. ч. територіальні), державні служби, представників громадськості і бізнесу.

Моніторинг базується на використанні переліку наведених нижче показників (індикаторів) кожної із проблемних сфер. Система запропонованих в Програмі індикаторів включає еколого-економічні та екологічні індикатори.

Кількість екологічних індикаторів та періодичність їх вимірювання може бути змінено, відповідно до плану статистичних спостережень, надання звітності підприємствами, установами, організаціями за відповідний календарний рік.

Екологічні індикатори для моніторингу виконання Програми

№	Індикатор
Забруднення атмосферного повітря	
1	Загальний рівень забруднення повітря в м. Чернігів
2	Викиди в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, т на рік
Клімат	
3	Середня температура повітря, °С
4	Максимальна швидкість вітру, м/с
5	Кількість опадів, мм
Водні ресурси	
6	Обсяги забору та використання свіжої води, м ³ на рік
7	Обсяги скидання зворотних вод у водні об'єкти, м ³ на рік
8	Обсяги скидання очищених і недостатньо очищених зворотних вод у водні об'єкти, м ³ на рік
9	Обсяги скидання стічних вод КП «Чернігівводоканал», м ³ на рік
Енергетика	
10	Споживання енергоресурсів населенням на 1 тис. мешканців
11	Питомий обсяг енергоспоживання мережі освітлення, кВт×год на рік
12	Використання первинного палива (газ, вугілля, тощо) для генерування теплової енергії
Відходи	
13	Обсяги утворення, накопичення та утилізації ТПВ, т на рік
14	Обсяги утворення, накопичення та утилізації промислових відходів, в т.ч. небезпечних (токсичних) I-III кл. небезпеки, т на рік
15	Утворення ТПВ відходів на душу населення, кг (м ³)
Здоров'я населення	
16	Кількість виявлених новоутворень у жителів міста, од./1000 осіб
17	Рівень народжуваності, показник на 1000 тис. населення
18	Рівень смертності, показник на 1000 тис. населення
Рекреаційні ресурси та природно-заповідний фонд	
19	Загальна площа зелених насаджень, га
20	Кількість об'єктів природно-заповідного фонду
21	Площа земель під об'єктами природно-заповідного фонду, га

Для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, будуть виконуватись наступні заходи, у тому числі із залученням сторонніх організацій:

1. Моніторинг забруднення атмосферного повітря в місті Чернігові на стаціонарних постах спостережень;
2. Системне оновлення інформації про стан навколишнього природного середовища, здоров'я населення та техногенні об'єкти, що впливають на нього;
3. Комплексне оброблення та аналіз даних спостережень та обліку, а також статистичної інформації.

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності)

За проведеною оцінкою відсутня ймовірність транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у результаті затвердження та реалізації Програми.

11. Резюме нетехнічного характеру

1. За підсумками СЕО підготовлено «Звіт про стратегічну екологічну оцінку проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2024 рік», щодо якого організовано інформування та обговорення громадськості міста та регіону.

2. Аналіз змін стану довкілля в місті виявив нестійкі тенденції зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скорочення забору свіжої води та зменшення скидів зворотних вод, зростання обсягів накопичення відходів. Відзначається зростання рівня захворюваності та одні з найвищих в Україні показники смертності.

3. Заходи та інвестиційні проєкти в рамках Програми, за умов їх належного виконання, не несуть негативних наслідків для довкілля та здоров'я населення, а також враховують можливості і переваги, які продукуються в результаті покращення екологічної ситуації у формі кумулятивних, мультиплікативних та синергетичних ефектів в межах регіональної господарської системи.

4. У Звіті СЕО проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2024 рік запропоновано впровадити інструменти ефективного і багатостороннього моніторингу впливів на довкілля, у тому числі на здоров'я населення. Запропоновано систему індикаторів проведення моніторингу відповідно до ключових екологічних викликів та потенційних ризиків реалізації Програми.

З огляду на зазначене, можна стверджувати, що в цілому розроблення проєкту Програми було проведено з вивченням та урахуванням ймовірних впливів на довкілля та стан здоров'я населення та з прагненням нівелювати негативні наслідки. Реалізація Програми за умови дотримання екологічних вимог має сприяти зменшенню антропогенного навантаження на довкілля, поліпшенню здоров'я населення та умов його життєдіяльності.